

HANNA TYVELÄ

Feministisiä vaihtoehtoja akateemiselle kilpailukulttuurille

Akateemisessa työelämässä kilpailu on kovaa ja taloudelliset resurssit vähäisiä. Akatemia on jo lähtökohdiltaan hierarkisoiva. Kilpailu tutkimusrahoituksesta ja erilaiset tieteen pisteytysjärjestelmät asettavat tutkijat eriarvoiseen asemaan ja toisiaan vastaan. Löytyykö kilpailukulttuurille vaihtoehtoja? Kuinka tutkijoiden hyvinvointia saisi parannettua?

Lokakuun lopussa Helsingissä järjestettiin historian ensimmäinen Slow Academy -tahtuma, jonka tavoitteena oli luoda uudenlaista akateemista kulttuuria intersektionaalista feminismiä hyödyntäen. Päivä koostui pääosin tutkimusesitelmistä mutta poikkesi vakiintuneista tutkimuskonferensseista sisällöllisesti henkilökohtaisemmalla otteellaan. Turvallisemman tilan ehdoilla toimiva Alakulttuurikeskus Loukko oli järjestäjiltä tärkeä ja varmasti tietoinen valinta feministisen tiedetapahtuman areenaksi.

Kovaa kilpailua ja huolta huomisesta

Tutkijan työn moninaisten epävarmuustekijöiden kuormittavuus olisi hyvä tunnistaa, jotta ammattia voisi kehittää tasa-arvoisemmaksi. Mielikuva lahjakkuudesta tutkijan työn lähtökohtana piilottaa alleen tiedeyhteisössä vallitsevan resurssihierarkian. Tutkijanuraan käytävissä olevat resurssit määrittävät paljolti sitä, kuka tutkii ja mitä tutkitaan.

Tutkimuksen eteneminen ja ammattitutkijaksi kehittyminen edellyttävät oman työn altistamista muiden arvioinnille. Vertaisarviointi onkin olennainen osa akateemista tutkimustyötä. Kriittisen linssin alla työskentelyyn kasvamisesta puhutaan tiedeyhteisössä kuitenkin yllättävän vähän. Ikään kuin kaikilla aloittelevilla tutkijoilla olisi jo lähtökohtai-

sesti työkaluja ja resursseja käsitellä ulkopuolelta omaan työhön kohdistuvaa jatkuvaa kriittistä tarkastelua.

Suomessa korkeakoulutuksen rahoitukseen viime vuosikymmeninä tehdyt leikkaukset ovat kohdistuneet kipeästi perustutkimukseen, mikä näkyy myös väitöskirjatutkijoiden tutkimusrahoituksessa. Monilla aloilla korkeakoulut eivät kykene tarjoamaan tohtoriopiskelijoille toimeentuloa tutkimustyön vastineeksi. Paineet ulkopuolisen rahoituksen saamiseksi ovat kasvaneet, ja iso osa kotimaisesta perustutkimuksesta tehdäänkin nykyään kovasti kilpailtujen apurahojen turvin. Tohtoriopintoihin tarjotaan aloituspaikkoja ilman minikäänlaisia takuita toimeentulosta. Rahoituksen hankkiminen jää täysin tohtoriopiskelijan omalle vastuulle, vaikka korkeakoulujen tieteelliselle uskottavuudelle ja toimintarahoitukselle tutkimustyö on erittäin tärkeää.

Tutkimustyön rahoituksen omavastuu on aivan poikkeuksellista verrattuna mihin tahansa hyvinvointivaltion lainsäädännön piirissä olevaan työhön. Tilanteesta on olemassa myös kotimaisessa kontekstissa tutkittua tietoa. Tieteentekijöiden liitto teki vuonna 2017 nuorten tutkijoiden työelämästä kyselytutkimuksen. Siinä nousi esiin akateemisen työelämän epävarmuus ja nuorten tutkijoiden huoli tulevaisuudestaan. Uransa alussa olevien tutkijoiden työelämä on jakaantunut vakaan toimeentulon tutkijoihin ja heihin, joilla akateeminen erityisasiantuntijuus ei takaa toimeentuloa ja varmuutta työn jatkuvuudesta.¹

Huoli toimeentulosta ja työn jatkuvuudesta on kuitenkin vain osa akateemisen työn kuormittavuutta. Vaativa työ kilpailullisine elementteineen on henkisesti raskasta, ellei työyhteisössä saa tarvitsemaansa apua ja tukea tutkimustyön tekemiseen. Yliopistojen vähäiset resurssit suosivat parhaiten pärjääviä, ja kyydistä tippuvat tutkijat, joilla ei ole parhaita mahdollisia edellytyksiä kilpailukulttuurin voittoihin. Yksilökeskeinen karsintakilpailu ei ole missään tapauksessa tieteen eduksi. Kyse ei ole pelkästään tohtoriopintovaihteen epävarmuudesta. Akateemisessa työssä urakehitys ja työn jatkuvuus ovat mahdollisia vain ani harvoille, kuten Tieteentekijöiden liiton varapuheenjohtaja, dosentti Mikko Jakonen liiton blogissa toteaa.²

Perusopintoaikana korkeakouluopiskelijoilla on tukena opiskelijayhteisöt, ainejärjestöt, ylioppilaskunnat ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, mutta väitöskirjatutkijat sijoittuvat jonnekin opiskelu- ja työelämän välille, ilman virallista statusta ja työelämän oikeuksia. Väitöskirjan kirjoittaminen on kuitenkin hyvin vaativaa työtä, jossa olennaisena osana on jatkuva itsensä kehittäminen. Akatemia ei lähtökohtaisesti tarjoa tähän elämänvaiheeseen tukiverkostoja, vaan väitöskirjatutkijan täytyy itse osata muodostaa sellaisia.

Väitöskirjatutkijana olen huomannut yhteisöllisen tuen ja kannustuksen olevan ensisijaisen tärkeää omalle kehitykselleni. Vastaavan huomion ovat tehneet monet

”Yhteisöllisempi akademia luo tasa-arvoisempaa tiedekulttuuria.”

muutkin tiedeyhteisön jäsenet. Kun ongelmat akateemisessa työelämässä on tunnistettu, niitä olisi lähdettävä ratkaisemaan.

Yhteisöllinen tuki feministisin periaattein

Slow Academy tarttui haasteeseen kokoamalla avoimella kutsulla yhteen tieteen tekijöitä, jotka olivat kiinnostuneita tarkastelemaan tiedeyhteisössä yksilöiden vastuulle jäävää työn kuormittavuutta omasta tutkijapositionaan.

Slow Academyssa kuultiin myös tutkimus esitelmiä, mutta tärkeintä antia olivat rohkeat ja avoimet puheenvuorot akateemisessa työssä henkilökohtaisesti koetuista vaikeuksista. Mielenterveysongelmat, ableismi ja monet muut yksilöiden ongelmiksi mielletyt haasteet nousivat esiin osana tiedeyhteisön hierarkisoivaa toimintakulttuuria. Tämänkaltaista tiedekonferenssia olisin kaivannut tutkimustyöni alussa, kun kärsin esiintymisjännityksestä ja kuvittelin kaikkien muiden soveltuvan tutkijan työhön itseäni paremmin! Slow Academyn kaltaiset avoimet yhteisöt, joissa jaetaan kokemuksia ja hiljaista tietoa tiedeyhteisön tavoista, voivat olla jatkossa tärkeä osa tutkijoiden hyvinvointia ja ammatillisen itseymmärryksen kehittymistä.

Tieto muiden ihmisten tutkija-elämässä kokemista haasteista auttaa meitä empaattisempaan tutkijakulttuuriin. Kilpailukulttuurin kuormittavuutta voi purkaa myötäelämällä. Slow Academyn esiintyjät peräänkuuluttivat tutkijoiden moninaisten elämäntilanteiden tunnistamista ja tukiverkoston merkitystä tutkimustyölle ja tutkijan hyvinvoinnille. Tunnelma tapahtumassa oli intiimi, ja ennalta vieraiden ihmisten kanssa jaettiin tärkeitä kokemuksia.

Selviytymisopas parempaan tutkijaelämään

Samanaikaisesti myös kansainvälisillä tutkijafoorumeilla on noussut puheenvuoroja paremman tutkijaelämän puolesta. Tarvitsemme tukea, myötäelämistä ja työkaluja tiedeyhteisön tasa-arvoistamiseksi. Joulukuussa Anja Neidhardt kirjoitti intersektionaalisen feminismiin keskittyvällä Depatriarchise Design -sivustolla Diana Mulinarin väitöskirjatutkijoille laatimasta feministisestä työkalupakista³. Neidhardt toteaa olevansa onnekas, koska sai työkalupakin käyttöönsä jo tohtoriopintojensa alussa, ennen kuin törmäsi tiedeyhteisön epätasa-arvoistaviin rakenteisiin. Mulinarin ohjeistus muistuttaa, että tutkimustyö on merki-

tyksellistä, vaikka siihen kohdistuisikin kritiikkiä. Tutkijan on hyvä tunnistaa omat oikeutensa ja kuulla kannustavat äänet ympärillään. Tutkijakollegat voivat parhaassa tapauksessa olla elintärkeä tuki tutkijaksi kasvussa. Slow Academyn viesti oli sama: yhteisöllisempi akademia luo tasa-arvoisempaa tiedekulttuuria.

Viitteet

- 1 Kokkonen, Harjumaa, Salonen ym. 2018.
- 2 Jakonen 2019.
- 3 Neidhardt 2019.

Kirjallisuus

- Jakonen, Mikko, Ei polku tää vie mihinkään... Tieteen tekijöiden liiton blogi-kirjoitus 10.12.2019. Verkossa: tieteen tekijöiden liitto.fi/media/blog/ei_polku_taa_vie_mihinkaan....3467.blog
- Kokkonen, Tommi, Harjumaa, Tiina, Salomaa, Anna Sofia & työryhmä, Hullun hommaa? Tieteen tekijöiden liiton kysely nuorille tutkijoille 2017. Tieteen tekijöiden liitto, Helsinki 2018. Verkossa: tieteen tekijöiden liitto.fi/files/2932/nuoret_tutkijat_raportti_pe_valmis_sivut.pdf
- Neidhardt, Anja, Survival Kit for Feminist PhD Students, by Diana Mulinari. *Depatriarchise Design* 2.12.2019. Verkossa: depatriarchisedesign.com/2019/12/02/survival-kit-for-feminist-phd-students-by-diana-mulinari-intro-by-anja-neidhardt/